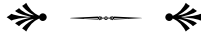

MARTA TUŻNIK

POSTĘPOWANIE MANDATOWE W POSTĘPOWANIU KARNYM SKARBOWYM

I. Wprowadzenie

Postępowanie mandatowe to tryb szczególny, mający zastosowanie w przypadku wykroczeń skarbowych (art. 117 § 3 k.k.s.). Zarówno postępowanie mandatowe, jak i postępowanie w przedmiocie dobrowolnego poddania się odpowiedzialności zapewniają możliwość konsensualnego rozstrzygnięcia konfliktu prawnego powstałego w wyniku popełnienia czynu zabronionego określonego w kodeksie karnym skarbowym. Wspólną cechą obu tych postępowań jest zgoda sprawcy na zastosowanie tego trybu. Właśnie ta wspólna cecha stała się powodem wyodrębnienia przepisów o postępowaniu mandatowym oraz o postępowaniu w przedmiocie dobrowolnego poddania się odpowiedzialności i zlokalizowania ich w jednym dziale kodeksu karnego skarbowego – „Pociągnięcie do odpowiedzialności za zgodą sprawcy”.

W prawie karnym skarbowym postępowanie mandatowe pojawiło się dopiero wraz z wejściem w życie kodeksu karnego skarbowego. Ma natomiast bardzo długą tradycję w ustawodawstwie dotyczącym wykroczeń pospolitych (nieskarbowych). Mimo wielu różnic między wykroczeniami pospolitymi a skarbowymi, mają one jedną cechę wspólną – stosunkowo niski stopień społecznej szkodliwości w porównaniu do przestępstw i przestępstw skarbowych. Stworzenie takiej uproszczonej możliwości reakcji na wykroczenia skarbowe było więc z pewnością uzasadnione, tym bardziej że wraz z przekazaniem całości orzecznictwa w sprawach o wykroczenia skarbowe finansowe organy zostały pozbawione uprawnień orzeczniczych¹. Powodem tego stanu rzeczy była na pewno reakcja ustawodawcy na podniesienie standardów konstytucyjnych w odniesieniu do organów sprawującym wymiar sprawiedliwości w RP, którego następstwem była właśnie likwidacja uprawnień organów finansowych do orzekania o przedmiocie procesu w sprawach

---

¹ A. Światłowski, *Jedna czy wiele procedur karnych*, Sopot 2008, s. 189–190.

karnych skarbowych². Jest symptomatyczne, że kodeks karny skarbowy, podobnie do obowiązującego ustawodawstwa dotyczącego wykroczeń pospolicitych, nie posługuje się w odniesieniu do postępowania mandatowego określeniem „orzeczenie”, lecz mówi o nakładaniu kary w drodze mandatu karnego. Nakładanie grzywien w drodze mandatu karnego przez powołane do tego organy, przede wszystkim zaś finansowe organy postępowania przygotowawczego, ma w sposób oczywisty charakter subsydiarny wobec orzecznictwa sądowego, czego wyrazem jest wymaganie zgody sprawcy na ukaranie w tej uproszczonej formie, a w konsekwencji przejście sprawy na drogę sądową w wypadku odmowy przyjęcia mandatu karnego³.

II. Charakterystyka postępowania mandatowego

Postępowania mandatowe zarówno w kodeksie karnym skarbowym, jak i kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia posiadają pewne cechy wspólne w postaci: zastępczego charakteru, wymogu zgody karanego, inkwizycyjnego charakteru postępowania, braku środka zaskarżenia oraz ograniczenia wysokości grzywny. Ponadto wyróżniającą cechą tych postępowań mandatowych jest ich umiarkowany formalizm.

Odformalizowanie postępowania mandatowego polega na tym, że:

- 1) nie wydaje się jakiegokolwiek decyzji o jego wszczęciu;
- 2) czynności nie protokołuje się;
- 3) brak kontrydiktoryjności, organ ujawniający wykroczenie jest uprawniony do nałożenia kary grzywny w drodze mandatu karnego.

Postępowanie mandatowe jest trybem fakultatywnym. Oznacza to, że sięgnięcie po tryb mandatowy, w którym może być zastosowany, jest pozostawione decyzji organu mandatowego. Kodeks karny skarbowy nie przewiduje więc sytuacji, w której upoważniony organ lub jego przedstawiciel miałby obowiązek załatwienia sprawy mandatem. Obligatoryjność postępowania mandatowego byłaby nie do pogodzenia z zastępczym charakterem tego postępowania⁴.

Nakładanie grzywny w drodze mandatu karnego nie jest orzekaniem. Z punktu widzenia klasyfikacji czynności procesowych mandat jest imperatywnym oświadczeniem woli organu procesowego niebędącym orzeczeniem. Zalicza się, oprócz wyroku (w tym nakazowego), postanowienia i zarządzenia do rozstrzygnięć procesowych. Nie jest natomiast decyzją administracyjną w rozumieniu przepisów o postępowaniu administracyjnym⁵. Na mocy art. 100 k.p.w. i art. 187 § 2 k.k.s.

² L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 664.

³ Z. Gostyński, *Komentarz do kodeksu karnego skarbowego. Postępowanie w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe. Postępowanie wykonawcze*, Warszawa 2000, s. 184.

⁴ A. Światłowski, *Jedna...*, s. 190–191.

⁵ *Ibidem*, s. 195.

wykonanie prawomocnych mandatów karnych następuje w trybie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji⁶.

Konieczność wprowadzenia do k.k.s. postępowania mandatowego wynikała z przyczyn o różnorodnym charakterze. Jak wskazywano w uzasadnieniu projektu rządowego kodeksu karnego skarbowego, zmierza on do znacznego usprawnienia i uproszczenia pozasądowego postępowania w sprawach o wykroczenia skarbowe. Właśnie w celu maksymalnego odformalizowania i zmniejszenia społecznych kosztów postępowania w sprawach o najdrobniejsze wykroczenia skarbowe, co stanowi odpowiedź na potrzeby praktyki. Projekt wprowadza po raz pierwszy (od 70 lat) w tym zakresie tryb mandatowy. Praktycznie oznacza to, że ten szczególny tryb będzie jedyną formą orzekania administracyjnych organów finansowych (upoważnionych pracowników)⁷.

Nie powinno to budzić wątpliwości, ponieważ brak atrybutu niezawisłości tych organów nie stanowi przeszkody w upoważnieniu rozmaitych organów do wymierzania kar majątkowych związanych wyłącznie z ograniczoną dolegliwością ekonomiczną. Materialnoprawne unormowanie zawarte w art. 48 § 2 k.k.s. gwarantuje ograniczenie zasięgu skutków ukarania karą grzywny w drodze postępowania mandatowego wyłącznie do relatywnie niewielkiej, wystarczającej dolegliwości ekonomicznej. Uzależnienie dopuszczalności wymierzenia kary grzywny w drodze mandatu karnego od zgody sprawcy wykroczenia skarbowego stanowi wystarczającą gwarancję jego praw.

Z uwagi na potrzebę łatwego i szybkiego stosowania mandatów karnych za wykroczenia skarbowe przepisy karnoskarbowe z tego rozdziału są regulacją w pełni autonomiczną (bez żadnego „odpowiedniego” stosowania przepisów kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia). To swoiste rozwiązanie legislacyjne uwzględni – w miarę możliwości – względy systemowej jednolitości (w sensie merytorycznym).

W postępowaniu mandatowym przyjęto zasadę, iż tryb ten jest stosowany przez finansowe organy postępowania przygotowawczego lub ich upoważnionego przedstawiciela albo funkcjonariusza celnego (art. 136 § 1 w zw. z art. 118 § 4 k.k.s.).

W przypadku niefinansowych organów postępowania przygotowawczego kompetencja do prowadzenia postępowania mandatowego musi dodatkowo wynikać z przepisu szczególnego. Nie ulega wątpliwości, że nie dotyczy to Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Centralnego Biura Antykorupcyjnego, które zgodnie z art. 118 § 2 k.k.s. są organami postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa skarbowe.

---

⁶ Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (DzU Nr 24, poz. 151 ze zm.).

⁷ Uzasadnienie projektu kodeksu karnego skarbowego z 17 maja 1999 r. Druk sejmowy Nr 1146, s. 102–103.

W świetle brzmienia art. 136 § 1 *in fine* k.k.s. wszczęcie postępowania przygotowawczego nie stanowi negatywnej przesłanki trybu mandatowego. Nałożenie kary grzywny w drodze mandatu karnego nie musi być poprzedzone wszczęciem postępowania w sprawie o wykroczenie skarbowe. W aspekcie omawianej problematyki może nasuwać się pytanie, czy w razie wydania mandatu karnego po wszczęciu dochodzenia konieczne staje się formalne zakończenie postępowania przygotowawczego⁸. W literaturze zdania na ten temat są podzielone. T. Grzegorzczuk uznaje, że w takim wypadku przyjęcie i uregulowanie mandatu kończy dochodzenie, choć jak się wydaje powinno się wówczas formalnie umorzyć dochodzenie, skoro uprzednio formalnie je wszczęto. W opisanej sytuacji powinno więc dojść do wydania postanowienia o umorzeniu postępowania karnego skarbowego na podstawie art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.⁹. Druga, nieco liczniejsza grupa autorów nie podziela przedstawionego wyżej stanowiska. Z. Gostyński uważa, że w sytuacji, w której wcześniej wszczęto dochodzenie, a następnie dochodzi do wydania mandatu karnego, nie umarza się wszczętego postępowania przygotowawczego, gdyż mandat karny jest formą merytorycznego rozstrzygnięcia o kwestii odpowiedzialności sprawcy za wykroczenie skarbowe¹⁰. G. Skowronek z kolei, nawiązując do wypowiedzi T. Grzegorzczuka i powołania przez niego podstawy prawnej (art. 17 § 1 pkt 11 w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.) do wydania postanowienia o umorzeniu dochodzenia, uważa, że taka możliwość jest do przyjęcia tylko wtedy, gdy uzna się mandat karny za jedną z czynności dochodzeniowych, a jego wystawienie upoważnia do umorzenia postępowania w sprawie o wykroczenie skarbowe. Jego zdaniem, należy przyjąć, iż akcję procesową w postępowaniu przygotowawczym definitywnie kończy wydanie mandatu karnego, a zatem ponowne zakończenie postępowania przez umorzenie dochodzenia jest zbędne¹¹. A. Światłowski oraz J. Zagrodnik zajmują stanowisko, że nałożenie mandatu karnego kończy postępowanie w sprawie o wykroczenie skarbowe i nie ma potrzeby wydawania formalnej decyzji o jego umorzeniu¹².

Respektując założony przez ustawodawcę cel trybu mandatowego, jakim jest odformalizowanie i tym samym przyspieszenie postępowania, uznaję za trafny drugi z przedstawionych poglądów.

⁸ L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 665–666; J. Sawicki, *Zarys prawa karnego skarbowego*, Warszawa 2007, s. 192.

⁹ T. Grzegorzczuk, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2001, s. 463.

¹⁰ Z. Gostyński, *Komentarz do kodeksu karnego skarbowego...*, s. 185.

¹¹ G. Skowronek, *Ewolucja instytucji procesowych w prawie karnym skarbowym*, Warszawa 2005, s. 169–170; idem, *Nowatorskie rozwiązania kodeksu karnego skarbowego na przykładzie postępowania mandatowego*, RPEiS 2003, z. 1, s. 51–52.

¹² A. Światłowski, *Jedna...*, s.190; L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 666.

III. Podmioty uprawnione do nakładania mandatu

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 28 kwietnia 2011 r. w sprawie nakładania kary grzywny w drodze mandatu karnego za wykroczenia skarbowe¹³ do nakładania kary grzywny w drodze mandatu karnego za wykroczenia skarbowe są uprawnieni:

- 1) upoważnieni pracownicy urzędów skarbowych – upoważnienie wydaje im naczelnik właściwego urzędu skarbowego (§ 3 pkt 1 rozporządzenia),
- 2) inspektorzy kontroli skarbowej,
- 3) upoważnieni funkcjonariusze celni – upoważnienie wydaje im naczelnik właściwego urzędu celnego (§ 3 pkt 2 rozporządzenia).

Upoważnienie do nakładania kary grzywny w drodze mandatu karnego powinno zawierać oznaczenie podmiotu wydającego upoważnienie, numer upoważnienia, datę wydania i termin ważności, podstawę prawną jego wydania, imię i nazwisko oraz numer legitymacji służbowej lub numer identyfikacyjny upoważnionego funkcjonariusza, określenie obszaru, na którym upoważnienie jest ważne (§ 4 ust. 1 rozporządzenia).

Upoważnienie powinno być podpisane przez organ, który je wydał, oraz opatrzone odciskiem pieczęci urzędowej (§ 4 ust. 2 rozporządzenia)¹⁴.

IV. Rodzaje mandatów karnych

Kodeks karny skarbowy przewiduje dwa rodzaje mandatów. Jest to mandat zwykły zwany też w praktyce gotówkowym, czyli mandat wydawany sprawcy po uiszczeniu grzywny bezpośrednio podmiotowi, który grzywnę tę nałożył (art. 138 § 1 pkt 1 k.k.s.), oraz mandat kredytowany (niekredytowy), wydawany sprawcy, który ma go uiścić w terminie 7 dni na rachunek właściwego organu (art. 138 § 1 pkt 2 i § 5 k.k.s.); grzywny te przypadają jednak zawsze Skarbowi Państwa (art. 187 § 1 k.k.s.)¹⁵. Kodeks karny skarbowy, w odróżnieniu od kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia¹⁶, nie przewiduje możliwości wydania mandatu zaocznego (art. 98 k.p.w.), który pozwala na nałożenie kary grzywny pod nieobecność sprawcy. Jednocześnie jednak stwierdzenie wykroczenia skarbowego w czasie nieobecności sprawcy nie wyklucza rozstrzygnięcia odpowiedzialności za wykroczenie skarbowe w trybie mandatowym. W takim wypadku nałożenie kary grzywny w drodze mandatu karnego może nastąpić we wszczętym postępowaniu

¹³ DzU Nr 94, poz. 552.

¹⁴ Por. G. Skowronek, *Kodeks karny skarbowy: art. 113–191. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 256–257.

¹⁵ T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 569.

¹⁶ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. (DzU Nr 106, poz. 1148 ze zm.).

przygotowawczym i powinno być poprzedzone wezwaniem sprawcy w celu jego przesłuchania¹⁷.

1. Mandat zwykły

Mandat zwykły (gotówkowy) może być stosowany wobec trzech kategorii sprawców (art. 138 § 2 i 3 k.k.s.), tj.: a) czasowo tylko przebywających w Polsce (np. turyści), b) osób opuszczających czasowo kraj (np. przy czynach celnych w związku z wyjazdem z kraju) oraz c) osób niemających w Polsce stałego miejsca zamieszkania lub pobytu, niebędących turystami. We wszystkich innych wypadkach możliwy jest jedynie mandat kredytowany (art. 138 § 4 k.k.s.)¹⁸.

Spory w doktrynie powoduje użyte w art. 138 k.k.s. wyrażenie „miejsce zamieszkania”. Według A. Światłowskiego, pojęcie to powinno być rozumiane w sensie administracyjnoprawnym, a więc jako adres stałego zamieszkania osoby (niekoniecznie zgodny z adresem zameldowania)¹⁹. Odmienny pogląd wyraża F. Prusak, uznający, że jest to miejsce zamieszkania w znaczeniu, jakie nadaje art. 25 k.c., zgodnie z którym miejscem zamieszkania osoby fizycznej jest miejscowość, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu²⁰.

Przychyłam się do stanowiska reprezentowanego przez A. Światłowskiego, który podkreśla, że w przepisie art. 138 k.k.s. sam ustawodawca wyraźnie odróżnia dwa pojęcia: miejsce zamieszkanie oraz stały pobyt. Jeśli natomiast przyjęłoby się cywilistyczne rozumienie wyrażenia „miejsce zamieszkania” prowadziłoby to do niezrozumiałego powtórzenia²¹.

Ustawa nie określa czasu trwania pobytu, zarówno dla osób czasowo przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak i stale przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej czasowo opuszczających ten kraj, to znaczy, że może on trwać kilka godzin, dni lub lat²².

2. Mandat kredytowany

Mandat kredytowany staje się prawomocny z momentem pokwitowania jego odbioru, podczas gdy gotówkowy z chwilą uiszczenia grzywny do rąk nakładającego (art. 138 § 4 k.k.s.). Uiszczenie grzywny lub przyjęcie mandatu kredytowa-

---

¹⁷ Zob. L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 673; G. Bogdan, A. Nita, J. Raglewski, A.R. Światłowski, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Gdańsk 2007, s. 737–738; Z. Gostyński, *Komentarz do kodeksu karnego skarbowego...*, s. 200.

¹⁸ Ibidem, s. 569; R. Kubacki, *Postępowanie mandatowe w kodeksie karnym skarbowym*, Prz. Pod. 2001, nr 2, s. 51; K. Szczepański, *Mandat karny za wykroczenia skarbowe*, MP 2000, Nr 7, s. 22; H. Skwarczyński, *Udział Policji w postępowaniu karnym skarbowym po nowelizacji k.k.s.*, Prz. Pol. 2006, nr 2, s. 90–91.

¹⁹ G. Bogdan, A. Nita, J. Raglewski, A.R. Światłowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 737.

²⁰ F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, t. II, Kraków 2006, s. 1043–1044.

²¹ G. Bogdan, A. Nita, J. Raglewski, A.R. Światłowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 737.

²² G. Skowronek, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 264; idem, *Ewolucja instytucji procesowych...*, s. 166.

nego powoduje zatem wygaśnięcie prawa oskarżyciela publicznego do oskarżania, tzw. konsumpcja skargi publicznej, gdyż w kwestii odpowiedzialności za dany czyn doszło do prawomocnego rozstrzygnięcia w sposób niejako „zastępczy”, ale określony przez prawo procesowe, aczkolwiek nie orzeczeniem. Prawo to może odżyć po uchyleniu mandatu w trybie określonym w art. 140 k.k.s.²³

Z racji prawomocności przyjętego mandatu kredytowanego nieuiszczenie go w terminie powoduje wszczęcie egzekucji, prowadzonej przy tym w trybie administracyjnym (art. 187 § 2 k.k.s.), bez potrzeby kierowania sprawy do sądu. W treści tego mandatu (dokumencie wręczanym sprawcy) powinno znaleźć się pouczenie o terminie uregulowania go i o skutkach nieuiszczenia grzywny (art. 138 § 5 k.k.s.). W razie nieuiszczenia grzywny nałożonej mandatem kredytowanym przez żołnierza w służbie czynnej należy ponadto powiadomić prokuratora wojskowego (art. 116 § 3 zd. drugie k.k.s.)²⁴.

V. Tryb postępowania w przedmiocie wystawienia mandatu

Funkcjonariusz nakładający karę grzywny, na żądanie sprawcy wykroczenia skarbowego, jest obowiązany okazać dokument uprawniający go do nałożenia kary grzywny w drodze mandatu karnego (§ 5 ust. 1 rozporządzenia).

Przed nałożeniem kary grzywny w drodze mandatu karnego funkcjonariusz poucza sprawcę wykroczenia skarbowego o prawie niewyrażenia zgody na przyjęcie mandatu i o skutkach prawnych braku takiej zgody (§ 5 ust. 2 rozporządzenia).

Przed wydaniem mandatu karnego kredytowanego funkcjonariusz poucza sprawcę wykroczenia skarbowego o obowiązku uiszczenia nałożonej kary grzywny, w terminie 7 dni od daty przyjęcia tego mandatu oraz o skutkach jej nieuiszczenia w tym terminie (§ 5 ust. 3 rozporządzenia).

Przed wydaniem mandatu karnego funkcjonariusz informuje sprawcę wykroczenia skarbowego również o możliwych sposobach uiszczenia kary grzywny, a w przypadku możliwości uiszczenia kary grzywny w formie bezgotówkowej za pomocą karty płatniczej – również o takiej możliwości, a także o wysokości opłat i prowizji pobieranych przez podmioty dokonujące autoryzacji transakcji i rozliczeń finansowych związanych z przekazaniem kary grzywny na właściwy rachunek bankowy (§ 5 ust. 4 rozporządzenia).

Do nakładania kary grzywny w drodze mandatu karnego za wykroczenia skarbowe używa się formularza mandatu karnego (§ 6 ust. 1 rozporządzenia).

W celu ewidencjonowania grzywien nałożonych w drodze mandatu karnego urzędy skarbowe, urzędy celne i urzędy kontroli skarbowej prowadzą ewidencje

²³ T. Grzegorzczuk, *Kodeks karny skarbowy...*, 2006, s. 569; P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 967; L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 674.

²⁴ T. Grzegorzczuk, *Kodeks karny skarbowy...*, 2006, s. 569–570.

grzywnien nałożonych w drodze mandatu karnego. Ewidencje te mogą być prowadzone w formie elektronicznej (§ 13 ust. 1 rozporządzenia).

Z uwagi na fakt, że w praktyce mogło się zdarzyć, iż część mandatów karnych używanych przed dniem wejścia w życie nowych przepisów nie została w pełni wykorzystana, należy za w pełni zasadne uznać unormowanie w § 15 rozporządzenia, zgodnie z którym mandaty karne używane przed dniem wejścia w życie rozporządzenia mogą być stosowane do czasu wyczerpania zapasów, nie dłużej jednak niż do dnia 30 czerwca 2012 r. (§ 15 rozporządzenia)²⁵.

W zależności od rodzaju mandatu karnego różne są sposoby uiszczania kary grzywny.

Jeżeli pobraną karę grzywny nałożono w drodze mandatu karnego gotówkowego, to jest ona wpłacana przez funkcjonariusza finansowego organu postępowania przygotowawczego do kasy lub na rachunek bankowy właściwego urzędu skarbowego, jeżeli karę grzywny nałożył upoważniony pracownik urzędu skarbowego, natomiast jeżeli karę grzywny nałożył inspektor kontroli skarbowej – do kasy lub na rachunek właściwego urzędu kontroli skarbowej (§ 10 pkt 1 rozporządzenia).

Jeżeli karę grzywny nałożył upoważniony funkcjonariusz celny, to pobraną karę grzywny wpłaca do kasy lub na rachunek bankowy właściwej izby celnej (§ 10 pkt 2 rozporządzenia).

Ukarany karą grzywny nałożoną w drodze mandatu karnego kredytowanego może ją uiścić:

- 1) przelewem środków pieniężnych na rachunek bankowy lub wpłatą gotówki do kasy:
  - a) właściwego urzędu skarbowego, jeżeli karę grzywny nałożył funkcjonariusz urzędu skarbowego,
  - b) właściwego urzędu kontroli skarbowej, jeżeli karę grzywny nałożył inspektor kontroli skarbowej;
- 2) przelewem środków pieniężnych na rachunek bankowy właściwej izby celnej lub wpłatą gotówki do kasy właściwej izby celnej albo do kasy właściwego urzędu celnego, jeżeli karę grzywny nałożył funkcjonariusz celny (§ 11 rozporządzenia).

Karę grzywny nałożoną w drodze mandatu karnego gotówkowego lub kredytowanego ukarany może uiścić również w formie bezgotówkowej za pomocą karty płatniczej, jeżeli funkcjonariusz ją nakładający lub finansowy organ postępowania przygotowawczego albo kasa właściwego urzędu skarbowego, kontroli skarbowej lub urzędu celnego są wyposażeni w odpowiednie urządzenie do autoryzacji transakcji rozliczeń bezgotówkowych (§ 12 rozporządzenia).

---

²⁵ Por. *ibidem*, s. 259.

VI. Przesłanki postępowania mandatowego

Przepis art. 137 § 1–3 k.k.s. kształtuje pozytywne (§ 1 i 3) oraz negatywne (§ 2) przesłanki zastosowania postępowania mandatowego.

W zakresie przesłanek pozytywnych spostrzec trzeba pewną nieścistość. Chodzi o to, że nałożenie kary grzywny w drodze mandatu karnego wymaga zaistnienia stanu braku wątpliwości co do osoby sprawcy i okoliczności popełnienia przez niego wykroczenia skarbowego. Można dostrzec pewne podobieństwo z postępowaniem w przedmiocie udzielenia zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Jednak inaczej niż to ma miejsce w art. 17 § 1 k.k.s. W postępowaniu mandatowym nie położono akcentu na bezsporną winę sprawcy. Jest to zaskakujące, gdyż w tym trybie następuje rozstrzygnięcie o odpowiedzialności określonej osoby za wykroczenie skarbowe, co oznacza, że musi dojść do bezspornego stwierdzenia wyczerpania przez nią kompletu ustawowych znamion strony przedmiotowej i podmiotowej tego czynu, a także stwierdzenia jej zawinienia. Tezy tej absolutnie nie zmienia to, że stanowiąc o przesłankach zastosowania postępowania mandatowego w art. 137 § 1 k.k.s. mowa jest o „nałożeniu” kary grzywny na sprawcę wykroczenia skarbowego, a nie o jej „wymierzeniu” czy też o „skazaniu” takiej osoby. Jakkolwiek bowiem nałożenie kary grzywny w drodze mandatu karnego nie jest orzekaniem, to jednak jej „nałożenie” wywołuje dokładnie ten sam skutek, co jej „orzeczenie” przez sąd za popełnienie wykroczenia skarbowego. To nałożenie wymaga zaistnienia stanu braku wątpliwości co do osoby sprawcy i okoliczności popełnienia przez niego wykroczenia skarbowego (art. 137 § 1 k.k.s.). Oznacza to, że mandat karny jest decyzją orzekającą w przedmiocie prowadzonego postępowania, zresztą tym bardziej że kodeks nie jest konsekwentny, mówiąc w innym miejscu o „wymierzeniu” kary grzywny (art. 137 § 4 k.k.s.). Pomimo tych wszystkich wątpliwości interpretacyjnych dotyczących przepisu art. 137 § 1 k.k.s., trzeba uznać, że zastosowanie trybu mandatowego wymaga stwierdzenia braku wątpliwości również co do winy sprawcy wykroczenia skarbowego. W przeciwnym wypadku o takim czynie w ogóle nie można byłoby mówić (art. 1 § 3 k.k.s.), gdyż w grę wchodziłby jedynie czyn zabroniony „wyprany” z elementu zawinienia. Podobnie, jak to ma miejsce w wypadku dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, warunkiem uznania, że osoba sprawcy i okoliczności popełnienia przez nią wykroczenia skarbowego (obejmujące także jej zawinienie) są bezsporne, nie jest wcale przyznanie się tej osoby do popełnienia tego czynu. Oczywiście, brak tego przyznania się samoistnie nie przemawia wcale za uznaniem, że wskazana przesłanka pozytywna nie zachodzi. Po prostu zebrane i przeanalizowane dowody muszą niezbicie świadczyć o popełnieniu wykroczenia skarbowego przez danego sprawcę i pozwalać na niewątpliwe ustalenie wszystkich – podmiotowych i przedmiotowych – okoliczności tego czynu.

Dodatkowo dla stwierdzenia przesłanek pozytywnych zastosowania trybu mandatowego niezbędne jest ustalenie przez finansowy organ postępowania przy-

gotowawczego lub jego upoważnionego przedstawiciela, że *in concreto* zachodzi potrzeba wymierzenia wyłącznie kary grzywny określonej w art. 48 § 2 k.k.s., a zatem nieprzekraczającej podwójnej wysokości minimalnego wynagrodzenia²⁶. Wykroczenia skarbowe są zagrożone karą grzywny w wysokości od jednej dziesiątej do dwudziestokrotnej wysokości minimalnego wynagrodzenia (art. 48 § 1 k.k.s.), dlatego też w drodze mandatu karnego może być wymierzona grzywna w granicach od jednej dziesiątej do dwukrotnej wysokości minimalnego wynagrodzenia²⁷. Takie ustalenie z racji tego, że nie dokonuje go sąd, może stanowić pole do pewnych nadużyć. Dlatego też powinno być oparte na rzetelnej i wszechstronnej analizie okoliczności z art. 12 i 13 k.k.s.

Sprawca wykroczenia skarbowego musi wyrazić zgodę na przyjęcie mandatu karnego, które podlega odnotowaniu w dokumencie mandatu (art. 137 § 3 k.k.s.)²⁸. Ukazanie grzywną w postępowaniu mandatowym nie jest więc możliwe bez zgody sprawcy na przyjęcie mandatu. Ten warunek w zupełności czyni zadość gwarancji praw sprawcy wykroczenia skarbowego, co podkreślano już w uzasadnieniu do projektu rządowego kodeksu karnego skarbowego²⁹. Zgoda na przyjęcie mandatu powinna być wyrażona dobrowolnie i być wolna od wad, chociaż nie wymaga żadnego uzasadnienia (podobnie zresztą jak jej brak), a ponadto może być tylko gestem w postaci przyjęcia mandatu karnego³⁰. Zgoda sprawcy, choćby dorozumiana na nałożenie kary grzywny w drodze mandatu karnego, powinna być wynikiem decyzji podjętej w warunkach zapewniających swobodę podjęcia decyzji i wyrażania woli³¹.

Chronologicznie pierwszą z przesłanek negatywnych postępowania mandatowego jest sytuacja, w której w związku z wykroczeniem skarbowym nastąpiło uszczuplenie należności publicznoprawnej, chyba że do chwili przyjęcia mandatu karnego wymagalna należność została w całości uiszczona (art. 137 § 2 pkt 1 k.k.s.)³².

Postępowanie mandatowe wyklucza też sytuacja, w której zachodzi zbieg przepisów określony w art. 7 § 1 k.k.s., a ten sam czyn sprawcy wykroczenia skarbowego wyczerpuje zarazem znamiona przestępstwa skarbowego (art. 137 § 2 pkt 2 k.k.s.). Przepis ten podkreśla, że na gruncie kodeksu karnego skarbowego jest możliwy kumulatywny zbieg przepisów ustawy typizujących przestępstwo i wykroczenie skarbowe. W ramach takiego zbiegu (ten sam) czyn musi być potraktowany jako przestępstwo skarbowe, gdy tymczasem postępowanie mandatowe może dotyczyć wyłącznie wykroczeń skarbowych. Językowo jest przy

²⁶ P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 955–957.

²⁷ Z. Gostyński, *Komentarz do kodeksu karnego skarbowego...*, s. 190.

²⁸ P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 957.

²⁹ R. Pelewicz, G. Zarzycki, *Model postępowania karnego skarbowego* (cz. 2), Prok. i Pr. 2001, nr 2, s. 140.

³⁰ P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 957.

³¹ Z. Gostyński, *Komentarz do kodeksu karnego skarbowego...*, s. 196–197.

³² P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 957.

tym bezsporne, że jeżeli (ten sam) czyn wyczerpuje znamiona kilku wykroczeń, nie ma przeszkód do prowadzenia postępowania mandatowego.

Przesłankę negatywną trybu mandatowego stanowi także sytuacja, gdy za wykroczenie skarbowe należałoby orzec przepadek przedmiotów (art. 137 § 2 pkt 4 k.k.s.), to znaczy, gdy jest on obligatoryjny lub wprawdzie fakultatywny, lecz *in concreto* (w świetle okoliczności z art. 12 i 13 k.k.s.) niezbędny³³.

Upoważniony organ postępowania przygotowawczego lub jego przedstawiciel, wymierzając karę grzywny w drodze mandatu karnego, obowiązany jest określić wykroczenie skarbowe zarzucane sprawcy oraz pouczyć go o warunkach dopuszczalności postępowania mandatowego, a zwłaszcza o skutkach prawnych braku zgody na przyjęcie mandatu (art. 137 § 4 k.k.s.).

Przepis art. 137 § 4 k.k.s. ma ściśle gwarancyjny charakter, kształtując w ten sposób dla sprawcy wykroczenia skarbowego podstawy do uzyskania pełni informacji co do istoty i charakteru zarzucanego mu czynu oraz warunków dopuszczalności postępowania mandatowego, a zwłaszcza skutków braku zgody na jego przyjęcie. Tym samym stanowi szczególny przejaw zasady lojalności, odniesionej wyłącznie do tego trybu postępowania. Zresztą z uregulowaniem tym współgra przepis art. 138 § 5 k.k.s., określający wymogi mandatu karnego kredytowanego odnoszące się do zawartego w nim pouczenia³⁴.

VII. Skutki odmowy przyjęcia mandatu karnego

Wsytuacji, w której sprawca wykroczenia skarbowego nie wyraża zgody na przyjęcie mandatu karnego, sprawa podlega rozpoznaniu na zasadach ogólnych. Oznacza to, że właściwy organ postępowania przygotowawczego może w ramach przysługujących mu uprawnień wnieść do sądu akt oskarżenia lub wnioski o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności oraz samodzielnie umorzyć dochodzenie, będące jedyną dopuszczalną postacią stadium przygotowawczego w sprawach o wykroczenia skarbowe (art. 152 zdanie pierwsze k.k.s.). Taka sama sytuacja ma miejsce także wówczas, gdy nie zostaną spełnione pozostałe przesłanki pozytywne trybu mandatowego (art. 137 § 1 k.k.s.) albo też zaistnieje chociażby jedna z jego przesłanek negatywnych (art. 137 § 2 k.k.s.).

W razie braku zgody na przyjęcie mandatu, a zwłaszcza gdy sprawca wykroczenia skarbowego przebywa stale za granicą, albo gdy nie można ustalić jego miejsca zamieszkania lub pobytu w kraju, organ postępowania przygotowawczego lub jego przedstawiciel może dokonać tymczasowego zajęcia mienia ruchomego

³³ Ibidem, s. 958–959.

³⁴ Ibidem, s. 966.

sprawcy, w szczególności przedmiotów zagrożonych przepadkiem³⁵. W szczególności, a więc nie tylko, gdyż można zająć także inne przedmioty dla zabezpieczenia grzywny lub środków karnych wskazanych w art. 131 k.k.s., skoro samo zajęcie wyprzedza tu zastosowanie zabezpieczenia majątkowego. Zajęcie przedmiotów zagrożonych przepadkiem ma natomiast znaczenie, dlatego że ze względu na osobę, wobec której je zastosowano, postępowanie dalsze może przybrać postać procesu w stosunku do nieobecnych, w takim zaś postępowaniu możliwe jest ograniczenie się do orzeczenia przepadku przedmiotów (art. 19 § 4 k.k.s.)³⁶.

Uregulowanie to stanowi niewątpliwie uzupełnienie rozwiązań przewidzianych w art. 132a k.k.s. i art. 295 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.. Jego racja prawna sprowadza się do zapewnienia, o czym wspomniano wyżej, możliwości późniejszego wykonania postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym i ma zapobiegać zabiegom osób, których mienie podlega zabezpieczeniu, zmierzającym do utrudnienia lub uniemożliwienia dokonania zabezpieczenia. Tymczasowe zajęcie mienia ruchomego sprawcy ma charakter posiłkowy w stosunku do zabezpieczenia majątkowego. Z drugiej jednak strony, jeżeli w ciągu 7 dni od dokonania tego zajęcia nie zostanie wydane postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym, tymczasowe zajęcie upada (art. 295 § 4 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)³⁷. Przedmiotem tymczasowego zajęcia może być wyłącznie mienie ruchome. Tymczasowego zajęcia może dokonać każdy organ uprawniony do prowadzenia postępowania przygotowawczego w sprawach karnych skarbowych. Uprawnionym do tego organem będzie, więc zarówno Policja, jak też organy prowadzące postępowanie przygotowawcze karne skarbowe, zarówno finansowe, jak i niefinansowe (inne niż Policja), jeżeli ujawnią one czyn będący przestępstwem skarbowym lub wykroczeniem skarbowym. W zakresie tymczasowego zajęcia stosuje się odpowiednio przepisy art. 217–235 k.p.k. Tymczasowe zajęcie nie może dotyczyć przedmiotów, które nie podlegają egzekucji. (art. 295 § 2 i 3 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)³⁸.

Skoro uprzednie wszczęcie dochodzenia nie stanowi warunku koniecznego prowadzenia postępowania mandatowego, to tymczasowe zajęcie na podstawie art. 139 § 2 k.k.s. może być dokonane także wobec osoby podejrzanej.

Postanowienie wydane na podstawie art. 139 § 2 k.k.s. podlega zaskarżeniu na podstawie 302 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.³⁹.

---

³⁵ Ibidem, s. 967–968.

³⁶ T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy...*, 2006, s. 571.; L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 677.

³⁷ P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 968.

³⁸ F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 1047.

³⁹ P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 968.

VIII. Uchylenie prawomocnego mandatu karnego

Podstawą uchylenia prawomocnego mandatu karnego jest stwierdzenie, że czyn, za który wymierzono mandat, nie jest czynem zabronionym jako wykroczenie skarbowe. Organem właściwym do uchylenia mandatu jest sąd właściwy do rozpoznania sprawy, na którego obszarze działania została nałożona kara grzywny.

Przyjęty prawomocny mandat może być niezwłocznie uchylony, jeżeli karę grzywny wymierzono za czyn niebędący czynem zabronionym jako wykroczenie skarbowe, np. gdy było to przestępstwo pospolite, przestępstwo skarbowe lub wykroczenie nieunormowane kodeksem karnym skarbowym (art. 140 § 1 k.k.s.)⁴⁰. Uchylenia mandatu w postępowaniu karnym skarbowym nie determinuje ani fakt, iż czyn stanowiący wykroczenie skarbowe, w związku z którym wydano mandat karny należało zakwalifikować na podstawie innego przepisu, niż wskazany przez organ procesowy, ani też brak legitymacji organu postępowania przygotowawczego lub jego przedstawiciela do wydania mandatu karnego. Uchylenia mandatu karnego nie uzasadnia również fakt, iż grzywna nałożona mandatem karnym przekracza granicę dopuszczalnej grzywny w trybie mandatowym. W takiej sytuacji ukaranemu pozostawałoby dochodzenie od Skarbu Państwa roszczenia za szkodę wyrządzoną przez funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonych mu czynności na podstawie art. 417 k.c.⁴¹.

Uchylenie dotyczy zatem mandatu wymierzonego wadliwie, czyli za czyn niebędący czynem zabronionym jako wykroczenie skarbowe. Następuje ono na wniosek ukaranego, złożony w zawitym terminie 7 dni od daty przyjęcia mandatu⁴². Uchylenie mandatu może nastąpić również z urzędu (art. 140 § 1 k.k.s.). Jednak k.k.s. nie przewiduje w tym zakresie żadnych ograniczeń czasowych⁴³.

Czynność procesowa dokonana po upływie terminu zawitego jest bezskuteczna (art. 122 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Jeżeli jednak niedotrzymanie terminu zawitego nastąpiło z przyczyn od strony niezależnych, strona w zawitym terminie 7 dni od daty ustania przeszkody może zgłosić wniosek o przywrócenie terminu, dopełniając jednocześnie czynności, która miała być w terminie wykonana. W kwestii przywrócenia terminu orzeka postanowieniem organ, przed którym należało dokonać czynności. Na odmowę przywrócenia terminu przysługuje zażalenie (art. 126 § 1–3 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)⁴⁴.

⁴⁰ R. Kubacki, *Postępowanie mandatowe...*, s. 52.

⁴¹ L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 679; Z. Gostyński, *Komentarz do kodeksu karnego skarbowego...*, s. 203.

⁴² R. Kubacki, *Postępowanie mandatowe...*, s. 52.

⁴³ A. Sokołowska, W. Michrowski, *Kodeks karny skarbowy. Przepisy ustawy. Komentarz*, Warszawa – Jaktorów 2004, s. 354.

⁴⁴ F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 1050–1051.

Organem uprawnionym do uchylania prawomocnych mandatów karnych jest sąd, właściwy do rozpoznania sprawy, na którego obszarze działania została nałożona kara grzywny. Chodzi o właściwy bądź to sąd rejonowy (art. 115 § 2 k.k.s.), bądź to właściwy wojskowy sąd garnizonowy (art. 116 § 2 k.k.s.). Właściwym bowiem do uchylania mandatu karnego w odniesieniu do żołnierza w służbie czynnej jest wojskowy sąd garnizonowy, na którego obszarze działania została nałożona kara grzywny.

Sąd (odpowiednio rejonowy bądź to wojskowy garnizonowy) orzeka na posiedzeniu. Z uwagi na dyspozycje przepisów art. 30 § 1 k.p.k. i art. 646 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. na posiedzeniu takim sąd rejonowy oraz wojskowy sąd garnizonowy orzeka jednoosobowo. W posiedzeniu mogą uczestniczyć następujące podmioty: ukarany, organ, który lub którego funkcjonariusz nałożył karę grzywny mandatem karnym albo przedstawiciel tego organu, jak również ujawniony interwenient (art. 140 § 2 zd. trzecie k.k.s.). Muszą być oni zawiadomieni o czasie i miejscu posiedzenia (art. 117 § 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)⁴⁵, podczas którego mogą składać oświadczenia oraz wnioski w formie ustnej lub na piśmie (art. 116 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Nie można wykluczyć przedstawienia przez ukaranego nowych faktów lub dowodów, które miałyby potwierdzać zasadność wniosku o uchylenie prawomocnego mandatu karnego⁴⁶.

Przed podjęciem decyzji o uchyleniu mandatu sąd może zarządzić stosowne czynności w celu sprawdzenia podstaw do uchylenia mandatu karnego (art. 140 § 2 zd. czwarte k.k.s.). Zarządzenie to następuje w formie postanowienia, chodzi bowiem o czynności dowodowe. Czynności te mogą polegać m.in. na przesłuchaniu osoby, która nałożyła mandat, przesłuchaniu świadków itd. Mogą być one przeprowadzane zarówno na posiedzeniu, jak i poza nim.

Po przeprowadzeniu stosownych czynności lub bez ich przeprowadzenia sąd orzeka o uchyleniu mandatu lub o odmowie uchylenia mandatu. Zarówno uchylenie, jak i odmowa uchylenia mandatu następują w formie postanowienia. Jeżeli natomiast sąd z urzędu rozważy uchylenie mandatu i nie znajduje do tego podstaw, nie wydaje żadnej decyzji procesowej. W szczególności nie wydaje wówczas postanowienia o utrzymaniu w mocy mandatu, brak tu bowiem postępowania odwoławczego, które uzasadniałoby zapadnięcie takiego rozstrzygnięcia⁴⁷. W razie nieuwzględnienia wniosku ukaranego, sąd powinien wydać postanowienie o odmowie uchylenia mandatu karnego⁴⁸.

Na postanowienie w przedmiocie uchylenia mandatu lub odmowy uchylenia mandatu zażalenie nie przysługuje. Nie są to bowiem postanowienia zamykające drogę do wydania wyroku, ich zaskarżalności nie przewiduje też ustawa⁴⁹.

⁴⁵ P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 970.

⁴⁶ L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 680.

⁴⁷ G. Bogdan, A. Nita, J. Raglewski, A.R. Światłowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 745.

⁴⁸ Z. Gostyński, *Komentarz do kodeksu karnego skarbowego...*, s. 205.

⁴⁹ G. Bogdan, A. Nita, J. Raglewski, A.R. Światłowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 745.

Jeżeli uchylenie prawomocnego mandatu karnego determinuje fakt, iż czyn, w związku z którym nałożono grzywnę jest prawnie obojętny, a więc nie zawiera znamion czynu zabronionego w k.k.s. lub w innych ustawach, sąd, uchylając mandat karny, powinien nakazać podmiotowi, na którego rachunek pobrano grzywnę, niezwłoczny zwrot ukaranemu kwoty, jaka została przez niego uiszczona.

Ustawodawca odmiennie reguluje konsekwencje uchylenia prawomocnego mandatu karnego w sytuacji, w której przyczynę wydania decyzji tej treści stanowi okoliczność, że czyn, za który nałożono grzywnę w drodze mandatu karnego, nie stanowi wprawdzie wykroczenia skarbowego, ale wyczerpuje znamiona przestępstwa skarbowego, przestępstwa powszechnego lub wykroczenia powszechnego, przyjmując, że w naświetlonej sytuacji uiszczoną przez ukaranego grzywnę zatrzymuje się do zakończenia postępowania jako zabezpieczenie majątkowe grożących mu kar, środków karnych lub innych środków oraz kosztów postępowania (art. 140 § 3 k.k.s.). Zabezpieczenie to następuje *ex lege*, nie wymaga więc podjęcia decyzji przez sąd uchylający mandat karny⁵⁰.

W obu wypadkach w zupełności wystarczające jest wydanie w tym przedmiocie stosownego zarządzenia przez prezesa sądu, przewodniczącego wydziału, przewodniczącego składu orzekającego lub upoważnionego sędziego (art. 93 § 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)⁵¹.

W razie uchylenia mandatu karnego sprawa podlega rozpoznaniu na zasadach ogólnych (art. 140 § 4 k.k.s.).

Wprawdzie brzmienie art. 140 § 4 k.k.s. mogłoby sugerować, że w każdym wypadku uchylenia mandatu karnego następuje rozpoznanie sprawy na zasadach ogólnych, to jednak względy funkcjonalne uzasadniają przyjęcie, że omawiany przepis znajduje zastosowanie tylko w takiej sytuacji procesowej, w której przyczynę uchylenia mandatu karnego stanowiła okoliczność, że czyn, za który nałożono mandat karny, stanowi przestępstwo, przestępstwo skarbowe lub wykroczenie powszechne. Sformułowanie, że sprawa podlega rozpoznaniu na zasadach ogólnych, którym posłużył się ustawodawca w tym przepisie, należy wyklądać rozszerzająco, mając na myśli nie tylko rozpoznanie sprawy według przepisów k.k.s., ale również na podstawie przepisów k.p.k. lub k.p.w.⁵².

Zatarcie ukarania karą grzywny w drodze mandatu następuje z upływem roku od uiszczenia kary lub ściągnięcia jej w drodze egzekucji albo od przedawnienia jej wykonania (art. 52 § 4 k.k.s.)⁵³.

⁵⁰ L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 681–682; W. Kotowski, *Postępowanie mandatowe: Kodeks karny skarbowy*, PiŻ 2000, nr 5, s. 44.

⁵¹ P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 971.

⁵² L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 682.

⁵³ A. Skowron, *Postępowanie mandatowe w kodeksie karnym skarbowym*, Prok. i Pr. 2001, nr 5, s. 153; K. Szczepański, *Mandat karny...*, s. 24.

IX. Nadzór nad postępowaniem mandatowym

Nadzór nad postępowaniem mandatowym, zgodnie z art. 141 k.k.s., w przypadku, gdy jest ono prowadzone przez finansowe organy postępowania przygotowawczego, sprawuje Minister Finansów. Natomiast gdy prowadzi je Policja lub Straż Graniczna, nadzór wykonywany jest przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. W sytuacji, w której postępowaniem mandatowym kieruje Żandarmeria Wojskowa, nadzór nad nim leży w gestii Ministra Obrony Narodowej⁵⁴.

Nie można się zgodzić z poglądem J. Zagrodnika, który kompetencje nadzorcze w przypadku postępowania mandatowego, prowadzonego przez Straż Graniczną i Policję, ulokował również u Ministra Finansów⁵⁵. Służby te przecież w żadnej mierze nie podlegają temu ministrowi.

Nie można również podzielić stanowiska F. Prusaka, wymieniającego Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego jako niefinansowy organ postępowania przygotowawczego, który ma uprawnienia do prowadzenia postępowania mandatowego i wystawiania mandatu karnego, a nadzór nad postępowaniem mandatowym prowadzonym przez ten organ sprawuje Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji⁵⁶. Założenie przyjęte przez niego z punktu widzenia sprawowanego nadzoru jest w swoim założeniu błędne, gdyż, jak wspomniano, zarówno Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, jak i Centralne Biuro Antykorupcyjne nie biorą udziału w postępowaniu mandatowym, prowadzą bowiem postępowanie wyłącznie w sprawach o przestępstwa skarbowe, których nie dotyczy tryb mandatowy.

Istotą takiego nadzoru jest obserwacja działalności organów nadzorowanych, analizowanie jej i stosowanie środków nadzorczych zmierzających do ich prawidłowego działania. Nadzór taki może w szczególności polegać na przedkładaniu Radzie Ministrów propozycji ustalania zasad nakładania i ściągania grzywien w trybie mandatowym, wnioskowania o ewentualne rozszerzenie lub zawężenie kręgu podmiotów uprawnionych do stosowania trybu mandatowego, żądanie od organów mandatowych sprawozdań dotyczących stosowania tego trybu, nakładanych kar, koordynowaniu szkoleń, konferencji czy sympozjów⁵⁷. Są to więc uprawnienia nadzorcze o ściśle administracyjnym charakterze, niewpływające wprost na sferę „orzeczniczą”⁵⁸. Wychodząc z założenia, że w zakresie sprawowanego nadzoru pozostają działania zmierzające do naprawienia uchybień, które nie stanowią podstawy do uchylecia mandatu karnego, trzeba stwierdzić, że w trybie nadzorczym może dojść do nakazania zwrotu nadpłaconej grzywny,

⁵⁴ P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 972.

⁵⁵ L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 683.

⁵⁶ F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 1054.

⁵⁷ R. Kubacki, *Postępowanie mandatowe...*, s. 52.

⁵⁸ P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 972–973.

jeżeli mandatem karnym nałożono grzywnę w wysokości przekraczającej wartość określoną w art. 48 § 2 k.k.s. (podwójna wysokość minimalnego wyznaczenia)⁵⁹.

Ze sprawowanego nadzoru nie wynika jednak prawo organów nadzorujących do wydawania jakichkolwiek wiążących wytycznych dotyczących polityki mandatowej⁶⁰.

STRESZCZENIE

W artykule przedstawiono problematykę związaną z postępowaniem mandatowym w procesie karnym skarbowym. Podkreślono konsensualny charakter tego postępowania oraz zaprezentowano przesłanki warunkujące jego zastosowanie. Omówiono także rodzaje mandatów karnych ze szczególnym uwzględnieniem ich zakresu podmiotowego oraz sposobów nakładania kary grzywny i jej uiszczenia.

Analiza normatywna trybu mandatowego objęła również zagadnienie związane ze skutkami prawnymi odmowy przyjęcia przez sprawcę wykroczenia skarbowego, przejawiającymi się w szczególności tymczasowym zajęciem mienia ruchomego sprawy. Poruszono także problematykę dotyczącą podstaw uchylenia prawomocnego mandatu karnego ze wskazaniem jej dwóch form: z urzędu i na wniosek. Zwrócono uwagę na fakt, iż uchylenie mandatu karnego wywołuje skutek prawny w postaci rozpoznawania sprawy na zasadach ogólnych.

W końcowej części opracowania zaakcentowano, iż nad postępowaniem mandatowym jest sprawowany nadzór. Określono istotę tego nadzoru oraz katalog podmiotów uprawnionych do jego sprawowania.

SUMMARY

The article presents the issue of fine-imposing procedures in the fiscal penal proceeding. The author highlights a consensual character of this procedure and presents conditions for its use. Types of fines are also discussed and special attention is paid to their subjective scope and ways of administering fines and paying them.

The normative analysis of the fine-imposing mode covers also issues connected with the legal consequences of a perpetrator's refusal to accept a fine for committing an offence against the Treasury, i.e. a temporary seizure of the perpetrator's movable property. The author also discusses the issue concerning a condition for quashing a valid fine and two forms of the procedure: statutory and resulting from a motion.

⁵⁹ L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 683.

⁶⁰ R. Kubacki, *Postępowanie mandatowe...*, s. 52; G. Bogdan, A. Nita, J. Raglewski, A.R. Świątłowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 746.

It is also emphasized that quashing a fine results in a legal consequence of examining the case in accordance with general principles.

In the final part of the article it is highlighted that there is supervision over the fine-imposing procedures. The author defines the essence of this supervision and a catalogue of institutions authorized to act as supervisory bodies.